

Людвиг СЕЛИМСКИ

Шльонски университет в Катовице, Полша

ЗА ПРОИЗХОДА НА 42 НЕЯСНИ ИЛИ СПОРНИ ФАМИЛНИ ИМЕНА

Ludwig SELIMSKI

University of Silesia in Katowice, Poland

ON THE ORIGIN OF 42 VAGUE OR DISPUTABLE SURNAMES

In the article 42 surnames are analyzed.

A small number of them are based on place names: 1. *Автански* (← place name *Афтане*); 2. *Азански* (← place name *Азан-кьой*).

Another small part is based on first names: 7.4. *Изевков* (← *Изевко*, diminut. from *Йозо*, (Roman) Cath. counterpart versus the Bulg. Orthodox *Йосиф*; 11. *Милакиев* (← *Милаки* < *Михалаки* < Gr. Μιχαλάκης).

Most of the studied surnames are based on common nouns: 3. *Аричев* (← Rom. *arici* ‘hedgehog’); 4. *Батчиев* (← Per.-Turk. *başçı* ‘customs officer, tax collector’); 5. *Бащиев* (← Turk. *başçı* ‘1. seller of sheep’s heads’; 2. headmaster, head of workers’); 6. *Врагев* (← Rom. *vrabie* ‘sparrow’); 8. Surnames with first part from Turk. *kol* ‘patrol, police; milit. guard’; 9. *Кондузов* (← Turk. *kunduz* ‘otter, beaver’); 10. *Кърасов* (← Turk. *kır ağası* ‘political commander’); 12. *Торбов* (ѣ! *торба* ‘bag’); 13. *Цапаров* etc. (← Rom. *юар* ‘he-goat’); 14.1. *Сапов* (← Turk. *sap* ‘tool handle’), 14.2. *Сапоев* (ѣ! Rom. *sepoi*, augment. of *sapz* ‘hoe’); 15. *Чартьков* (← Turk. *çarlık* ‘crooked’).

Keywords: common noun, first name, surname, nickname, place name, derivational structure.

Предмет на анализ са произходът, словообразователният строеж и първоначалното значение на 42 фамилни имена (ФИ). При част от тях се оспорват анализи на С. Илчев (1969) или/и на други автори, друга малка част са включени в речника на Илчев, но без опит за анализ, а най-голяма част тук се изследват за първи път. Избрани са ФИ, които мнозина изследвачи биха заобиколили – като „неясни“, каквито по принцип са имената с чуждо потекло (главно турско или румънско), или/и свързани с вероизповедни малцинства – в случая с римско-католическото. Изучаваните ФИ имена и данните за честотата им и ареала на разпространение са по КА – *База данни от компютърен архив-картотека на фамилните имена у българите през ХХ век* в Центъра за българска ономастика „Професор Николай Ковачев“ при ВГУ „Св. св. Кирил и Методий“ във Велико Търново.

1. Автански(а) – 1903 г., **62** (32 ж, 30 м); **ЮИ** 38: Бс 37, Сл 1; **СИ** 4: Вн 4; **ЮЗ** 20: Пд 1, См 1, Сфг 18. Според Илчев 42, Айтос, „вм. *Автарски*“, което е необяснимо като резултат от фонетична промяна. То е с правописно *в* вм. *ф* и наст. *ски* от ЖитИ *афтанец* или направо от СелИ *Афтане* (и вар.), старо (до 1934 г.) име на с. Недялско (Яб).

2. †Азапски, липсващо в КА, Илчев 44, Сл, извежда „от ар.-тур. *azap* ‘мъчение, изтезание’“. А е прав отчасти – само относно фонетичната форма на първичната основа. Поради незавършеност този анализ е неубедителен и остава неприемлив. Третото и последно значение на ар.-тур. *azap*, избрано от Илчев като мотивиращо за ФИ *Азапски*, е неподходящо и не говори нищо от само себе си. Повече подхождат първите две: ‘селски ратай (в някои местности от Анадола)’ и ‘истор. млади нередовни войници’ (ТБР 1962: 44); срв. и *azap*, *bi* ‘ратай; ист. моряк, матрос’ (АкТБР 109). Но и в този случай е наложително да се изхожда не направо от названието за лице, а да се предполага и процес на трансонимизация – преобразуване в название на селище според поминъка на основателя. Както пише В. Миков: „Войниците кавалеристи се казвали – казаци, моряците на военните кораби – азаплии – от дето и *Азап-къой*, днешното Веселиново (Ямб.)“ (Миков 1943: 116). А гр. Сливен (ареалът, на който Илчев е документирал ФИ *Азапски*), не е отдалечен от *Азап-къой* (от 1934 г. Веселиново, Яб). И за по-голямо правдоподобие на предполагаемата връзка между ФИ *Азапски* и СелИ *Азап-къой* привеждам и по-широко по обем значение на първоосновата *azan/azap*, макар и от друга точка на някогашната Турска империя – срхр. *âzap*, *âzab*: като „специален род войска [...], азапите са служили във военноморската флота като стрелци, а в сухопътната армия като пехота. Азапите са охранявали укрепените градове, кули и мостове“ (Škaljić 1973: 106).

3. Арицев(а) – 1893 г., **2** (1 ж, 1 м); **ЮЗ** 2: Бл 2. То е с цинцарски изговор (застъпване на *ч* с *ц*) вм. *Аричев*, мотивирано от влашкото (Ново село, Вд) *ърѝч* ‘таралез’ (Младенов 1969: 300), от рум. *arici* също (Селимски 2006б: 74).

4. Батчиев(а) – 1901 г., **15** (6 ж, 9 м); **ЮИ** 3: Кж 1, Хс 2; **ЮЗ** 11: Сфг 11; Чужб 1. Заимов (1988: 263) го извежда „от *батчѝя* ‘внимателен, предпазлив’“, без документация относно названието, а и без анализ откъм произход и словообразователен състав. То вероятно е с **чч* > *тч* от *баччѝя* ‘който взима, който събира бач; баждар, митар’ (Геров 1: 29; Младенов 1951: 111), от пер.-тур. *baççi* ‘митничар, бирник’, с наст. *çi* от *baç* ‘мито; данък’, срв. *бач*² (БЕР 1: 37) и *баждар* (БЕР 1: 26). Срв. *Бащев* (5).

5. Бащев(а) – 1918 г., **2** (2 ж); **ЮИ** 1: Кж 1; **ЮЗ** 1: Пд 1. Срв. тур. *baççi* ‘1. продавач на овчи глави. 2. главатар, ръководител на работници’ (ТБР 1962: 54), ‘надзорник, началник, ръководител; продавач на овчи/агнешки глави’ (АкТБР 137), от тур. *baç* ‘глава’ и наст. *-çi*. Срв. и пер.-тур. същ. *baççi* ‘митничар, бирник’ (4).

6. Врагева – 1971 г., **1** (1 ж); **СИ** 1: Гб 1. Срв. рум. ФИ *Vraghie* вм. *Vrabie*, от *vrabie* ‘врабче’ (Constantinescu 1963: XVI, 411), с диалектна промяна на *b*’ в *g*’ – преход на смекчените лабиални *p*’ и *b*’ във веларни *k*’ и *g*’ (Селимски

2006б: 29, 62), свързващ говорите на някои влашки села с молдавските (Младенов 1969: 172 [само $n' > k'$]).

Към етимологичното гнездо на рум. **vraghie* (< *vrabie*) ‘врабче’ спадат още 2 ФИ с вероятно погрешен запис/препис в тях на буквата *и* като *н*:

6.1. **Врагнев** – 1959 г., 2 (2 м); СИ 2: Вн 1, Сс 1. Вероятно погрешно вм. **Врагиев*, идентично с *Врагев* (6).

6.2. **Врагняшка** – 1907 г., 1 (1 ж); СЗ 1: Пл 1. Вероятно погрешно вм. **Врагияшка*, с наст. *ски* от формация като рум. *Vrăbiaș*, което е с умалителна наст. *-aș* от същата основа **vraghie* (< *vrabie*) ‘врабче’, както *Врагев* (6).

7. ФИ от ЛИ **Йосиф** – в неговия **католишки** вариант

7.1. **Йозов(а)** – 1902 г., 524 (253 ж, 271 м); ЮИ 14: Бс 10, Кж 1, Сл 1, СтЗ 1, Хс 1; СИ 223: Вн 13, ВТ 175, Гб 16, Рз 2, Рс 13, Тщ 1, Ш 3; СЗ 120: Вц 16, Лч 16, Пл 88; ЮЗ 166: Кд 1, Пз 65, Пк 6, Пд 79, См 1, Сфг 7, Сф 7; Чужб 1. Илчев 226 правилно го обосновава с ЛИ **Йозо**, „съкрат. от *Йозеф* (= *Йосиф*). Типично за католиците в Пд, Пд. и Ореш (Сщ)“. В с. Хърлец (Ор) „първият учител бил Апостол **Йозов** от с. Козлодуй“ (Петров 1995: 29).

7.2. **Йозев(а)** – 1911 г., 25 (11 ж, 14 м); ЮИ 18: Бс 1, Кж 16, СтЗ 1; СИ 3: ВТ 1, Сс 2; СЗ 3: Лч 3; ЮЗ 1: Сфг 1. По данните от КА, които са от по-ново време, то е без концентрация върху католишкия ареал, но Илчев 226 правилно го свързва с ЛИ *Йозе* и *Йозьо*, „успоредна форма на **Йозо** с меко окончание. Пд. – католици“. Срв. идентичното РодИ *Йозеви* в с. Житница (Пд).

7.3. **Йозовска** – 1982 г., 1 (1 ж); ЮЗ 1: Пз 1. От РодИ *Йозовци*, от ЛИ *Йозо* (7.1).

7.4. **Изевков(а)** – 1905 г., 282 (133 ж, 149 м); ЮИ 4: Яб 4; ЮЗ 278: Пз 1, Пд 277. Липсва у Илчев. Неправилно е счетено за „тур. вероятно от същ. *изет* – чест, почит“ (Славов 2012: 77). В Раковски (Пд) се отбелязва у 47 телеф. абоната (Тел. указ. 1994: 650), а в с. Житница (Пд) е известно РодИ *Изйѝкуви*, с католишкия преход $\dot{e} > \dot{u}$. ФИ *Изѝвков* се базира върху катол. ЛИ *Изѝфко* (// *Изѝвко*, с хиперкор. *в* вм. *ф*), с умалит. наст. *ко* от *Изѝф*, което е с редукция и делабиализация ($*\dot{y}o > \dot{y}u > u$) от *Йозѝф* – катол. вариант на *Йосиф* от лат. *Iosephus* (Селимски 1999: 150–152).

7.5. **Изевски** – 1989 г., 1 (1 м); ЮЗ 1: Пд 1. С наст. *ски* от катол. ЛИ *Изѝф*, с правописно хиперкор. *в* вм. *ф*, както при *Изевков* (7.4).

7.6. **Изекова** – 1989 г., 2 (2 ж); ЮЗ 2: Пд 2. От ЛИ **Изѝко*, от **Изѝхко* / **Изѝфко*, от католишкото *Изѝф* ‘Йосиф’ (Selimski 1999: 53; Селимски 2006а: 172).

7.7. **Изиков(а)** – 1903 г., 2 (1 ж, 1 м); ЮЗ 2: Бл 1, Пз 1. Извън катол. ареал то ще е у преселници. Във всеки случай то е подобно на РодИ *Изйѝкуви* (7.4), но тук с елизия на $*\dot{y} < *x$ (еднакво чуждо на говора, както и *ф*) в **Изйѝхку* (< *Йузйѝфку*), с делабиализация ($*\dot{y}u > u$) и с характерната промяна на $\dot{e} (> \dot{u})$.

7.8. **Зеков(а)** – 1903 г., 108 (61 ж, 47 м); ЮИ 4: Хс 4; СЗ 6: Пл 6; ЮЗ 98: Пз 1, Пк 2, Пд 91, Сф 4. Илчев 212, Костурско, Пщ, смята „разновидност на *Зейков*“, извеждано „от прякор *Зѝйко* ‘зяпльо’ (?)“. В Пд и Пд., където се среща

91 от общо 108 пъти, в гр. Пд – у 11 тел. абоната, а в Калояново (Пд) – у 16 тел. абоната, то е от ЛИ **Зѐко**, което е с афереза на началната гласна *и* от катол. *Изѐфко/Йозифко* и елизия на *ф* (Селимски 1999: 149–150).

7.9. **Зиков(а)** – 1896 г., **35** (16 ж, 19 м); **ЮИ** 1: Хс 1; **СИ** 3: Вн 3; **СЗ** 6: Пл 6; **ЮЗ** 25: Бл 11, Пд 6, Сфг 4, Сф 4. Според Илчев 213, Пч, 1917, от ЛИ **Зѐко**, смятано „от *Зиско (а то от **Зисо**) с изпадане на *с* (?)“, възприето у Ковачев (1995: 235). При случаите с ареал Пд и Пл то може да е от катол. ЛИ **Зѐко**, с преход на *Р* (> *ѝ*) от *Зѐко*.

8. ФИ с корен/основа **кол** ‘патрул, подвижна стража’ от тур. *kol* ‘патрул, полицейски/военен пост’

8.1. ФИ от **колдж]я**, тур. *kolcu* ‘пазач, надзирател, охрана’

8.1.1. **Колджиев(а)** – 1920 г., **38** (18 ж, 20 м); **СИ** 2: Гб 2; **СЗ** 7: Вд 1, Лч 6; **ЮЗ** 28: Бл 27, Сфг 1; Чужб 1. От остар. *колджия* ‘стража, пазач’, родоп. *колджик* ‘водач на дружина жътварки’, от тур. *kolcu* ‘пазач, надзирател, охрана’, заето и в срхр. *кòлђија* ‘митничар, стражар’, рум. *colgiu* ‘пазач по пътищата’ и ФИ *Colgiu* (Jordan 1983: 141). Наст. *джия* в словообраз. строеж на *колджия*, както и (тур.) *-си* в строежа на тур. *kolcu*, е с чисто структурна функция – самото непроизводно *kol* значи ‘патрул, полицейски / военен пост’. Срв. заемката **кол**² ‘нощна стража; група, дружина’ и т.н. (Геров 2: 389; Младенов 1951: 1048; БЕР 2: 544). В някои от случаите може да се отнася за влашки/арумънски елемент в българската антропонимия.

8.1.2. **Колджиков(а)** – 1910 г., **5** (3 ж, 2 м); **СИ** 5: Сс 5. От прозвище **Колджик(а)*, което в Сс може да е с умалит. наст. (рум.) *-ică* от *colgiu* ‘пазач по пътищата’, от тур. *kolcu*, както *Колджиев* (8.1.1), но би могло да бъде и от тур. *kolcuk, с умалит. наст. тур. *-cuk* от *kol* ‘патрул, полицейски/военен пост’.

8.2. Сложни ФИ с първи компонент **Кол-** и втори ЛИ

8.2.1. †**Коласенов**, липсващо в КА, Илчев 264 не коментира. Подобно на ФИ като *Кехаяминчев* (от *кехая* и ЛИ *Минчо*), то е образувано на базата на ЛИ *Асен* (втора част) и нарицат. *кол* ‘стража’ (Геров 2: 389), ‘нощна стража’, от тур. *kol* ‘колона, отряд, команда; патрул’ (БЕР 2: 544; и др. значения, с ареалите), залегнало в основата и на *колджия* (8.1.).

8.2.2. **Колдамов(а)** – 1897 г., **38** (21 ж, 17 м); **ЮИ** 25: Бс 11, СтЗ 14; **ЮЗ** 12: Пд 3, Сфг 9; Чужб 1. Илчев 264 не тълкува. От нарицат. *кол* ‘патрул, стража’ (за другите значения, произхода и разпространението вж. БЕР 2: 544, под *кол*²) и ЛИ *Дамо*.

8.2.3. †**Колмичев**, липсващо в КА, Илчев 265, Вн, не анализира. Подобно на *Коласенов* (8.2.1), от ЛИ *Мичо* (втора част) и нарицат. *кол* ‘стража’ (Геров 2: 389), ‘нощна стража’, от тур. *kol* ‘колона, отряд, команда; патрул’ (БЕР 2: 544).

8.2.4. †**Колтанов**, липсващо в КА, Илчев 265, Яб, не обяснява. То е от ЛИ *Тано* (втора част) и нарицат. *кол* ‘стража’, подобно на разгледаните под т. 8.2.1–3.

9. Кондузов(а) – 1907 г., **139** (70 ж, 69 м); **ЮИ** 47: Кж 16, Сл 6, СтЗ 17, Хс 4, Яб 4; **СИ** 9: Ш 9; **СЗ** 3: Лч 3; **ЮЗ** 80: Бл 72, Пд 4, См 2, Сфг 1, Сф 1. Според И. Славов (2012: 85) „тур. – от глагола ‘настанявам се’ или от ЛИ *Кондъо*“, което е неприемливо. – То се базира върху диал. *кондүз* ‘видра, бобър’, от тур. *kunduz* също, за което, както и за самото ФИ *Кондузов* вж. БЕР 2: 587. В този вариант и заемката *кондүз*, и ФИ *Кондузов* е с хиперкор. о вм. у. Срв. от същата основа ФИ *Кундуски* (Илчев 284).

10. Кърасова – 1911 г., **1** (1 ж); **ЮЗ** 1: См 1. От *кърас от *кър-а-съ* ‘полицейски началник’, *кърасъ*, от *кърагасъ*, *къррагасж* ‘кърсердар’ (Геров 2: 445), *къръ-агасж* (Младенов 1941: 265, под *къръ*), от тур. *kir ağası* ‘полицейски командир’ (Grannes 1980: 19; БЕР 3: 198). Фрагментът *ас* в словообразователния състав на основата *Кър-ас* се явява и в състава на ФИ *Ичасов* от прозвище според служба *ичасъ (< *ичаасъ), от тур. *iç ağası* ‘доверен служител при висш сановник (букв. вътрешен ага)’ и на ФИ *Коласчиев*, от *коласчия, с тавтологична наст. *чия*, прибавена към *колас (!/ *коласъ), което е от тур. *kolağası* ‘офицерски чин (между капитан и майор)’ (Селимски 2018: 36–37).

11. Милакиев(а) – 1906 г., **88** (46 ж, 42 м); **ЮИ** 9: Бс 9; **СИ** 16: Вн 1, ВТ 15; **СЗ** 28: Вд 2, Мт 26; **ЮЗ** 35: Кд 1, Пк 14, Сфг 20. Среща се в Сщ. Според Илчев 333, ФИ *Милàкиев* и *Милàков*, Чернозем (Пд), се обосновават от ЛИ *Милàки*, Ковачица (Л), „умалит. от Мило с гръцко *-аки*“. Ковачев (1995: 349) ЛИ *Милàки*, с честота 12 пъти, смята също „от *Мил(о) + -àки*“, но в „Обратния списък“ на Илчев (1969: 573–626) от всички имена на *аки* единствено *Милàки* е счетено за производно от славянско име. Всички останали са заети от гръцки умалителни. Такова трябва да е и *Милàки*, с изпадане на *х* и контракция *иа* > *и* от *Михалàки*, от грц. умалит. *Μιχαλάκης*.

12. ФИ Торбов и Хорбов – свързва ли ги въобще нещо?

12.1. **Торбов(а)** – 1899 г., **174** (101 ж, 73 м); **СИ** 12: Вн 2, Гб 5, Дч 5; **СЗ** 114: Вц 76, Мт 6, Пл 32; **ЮЗ** 47: Бл 1, Пд 7, Сфг 32, Сф 7; Чужб 1. Илчев 490, Гопеш (Битолско), Ор, 1890, Пщ, 1893, Пр, 1893, Вц, Миланово (Св), счита „видоизменено от *торбеши* ‘прозвище на селяни от Гостиварско’ – характерно за цинцари и власи“. Дори да е приемлив горният анализ, при тази честота и ареали на разпространение е възможен и друг.

Според друго мнение „*Торбов* може да се образува (и това е не по-малко вероятно) от ЛИ *Торбо*, то пък от *Торо* и наст. *-бо*, срв. *Хоро* – *Хорбо* (*-бо* е рядка и остаряла вече наставка за образуване на ЛИ)“ (Русинов 1999: 103). Приведеното тълкуване е съвсем произволно – няма данни за ЛИ *Торбо – нито в Геровия списък „Кръстни имена“ (Геров 5: 622–631), нито у Н. Ковачев (1995) бихме намерили ЛИ *Торбо. А още по-важно е, че не се обяснява основата (**Тор-*), както и това, че няма и наст. * *бо*. В „Обратен списък на личните имена“ (Илчев 1969: 573–626) се намират 30-ина ЛИ на *-бо*, но в нито едно завършъкът *-бо* не може да се приеме за „наставка *-бо*“!

В същия сборник, освен 7-те реда, посветени на погрешното схващане за ФИ *Торбов*, се намира и правилно мнение, представено само в един ред: „**Торбов**, 1. От Пр[озвище] *Тòрбо* ‘който ходи с торба’“ (Ковачев 1999: 59).

И според мене ФИ *Торбов* не е от ЛИ **Торбо*, а се базира върху прозвище **Торба(та)* от нарицат. *торбà*, в което няма наст. **-ба*. Откъм значение е като *Чантов* „от прякор *Чантата*“ (Илчев 536), влашкото *Трайстуцов* от нарицат. *träistùǵă*, с умалит. суф. *-ùǵă* от *traistă* ‘торба, вулия etc.’ (Селимски 2006б: 148) и *Дагарски* „от тур. *dağar* ‘кожена торба’“ (Илчев 153); срв. най-после нем. ФИ *Beutel*, „Berufsübername zu mhd. *biutel* ‘Beutel, Tasche’ [‘кесия, чанта’] für den Hersteller“ (Kohlheim 2005: 129); пол. ФИ *Pytel* (и словообр. var.) от *pytel* ‘worek, mieszek’ (Rymut 1991: 225).

12.2. **Хорбов**. Приведеното по-горе (12.1) „Хоро – Хорбо“, уж като паралелно на „Торо – Торбо“ (Русинов, цит. м.), е за приемане само на юнашко доверие – едно неясно се обяснява с друго още по-неясно! А **Хорбов**, което Илчев отбел. в Котел, 1893, а мотивира с ЛИ **Хорбо** (без опит за анализ), е с хиперкор. х- вм. *Орбов* (Селимски, Към влашк.).

13. ФИ от **цап/џар* ‘козел’ и производни – общо 12 на брой

Вече 4 от тях са правилно анализирани, но се привеждат заради данните за честотата и ареалите на поява и някои допълнителни пояснения:

13.1. **Цапев(а)** – 1915 г., **3** (2 ж, 1 м); **СИ** 2: ВТ 2; **СЗ** 1: Пл 1. Илчев 526 счита „разновидност на *Цанов*“ (13.2).

13.2. **Цапов(а)** – 1908 г., **23** (13 ж, 10 м); **СИ** 9: ВТ 9; **ЮЗ** 14: Бл 2, Кд 1, См 1, Сфг 10. Илчев 526, Маловица (Битолско), 1920, Сфг, 1908, извежда правилно „от рум. *џар* ‘козел’“. Срв. рум./молд. ФИ *џару/Цану* (Jordan 1983: 467; Еремия, Косничану 1974: 117). За трудната етимология на *џар* вж. Vinereanu 2009: 856.

13.3. **Цапков(а)** – 1912 г., **12** (6 ж, 6 м); **СИ** 1: ВТ 1; **ЮЗ** 11: Пз 1, Пд 8, Сфг 2. Илчев 526, Брацигово (Пщ), извежда „от прякор *Цапко* ‘козлето’ (?); вж. *Цанов*“ (13.2).

13.4. **Цаполов(а)** – 1914 г., **2** (1 ж, 1 м); **СЗ** 2: Мт 2. То е с хиперкор. о вм. **у* от влашко прозвище, срв. рум. *џарул*, с определит. член *-ул* от *џар* ‘козел’ (Constantinescu 1963: 395; Селимски 2006б: 158).

Към етимологичното гнездо на диал. **цап* ‘козел’ спадат и следващите 8 ФИ:

13.5. **Цапаров(а)** – 1908 г., **15** (9 ж, 6 м); **ЮИ** 1: Сл 1; **СИ** 3: ВТ 2, Гб 1; **ЮЗ** 11: Кд 1, Пд 8, Сфг 2. Илчев 526, фам. *Цапаров* и *Цапарски*, Тревн., Пл, Гц, счита „разновидност на *Цаналов* или на *Цампаров*“, които според мене са коренно различни и тук не ни интересуват. – ФИ *Цапаров* е от деятелно име **цапàр*, образувано на влахо-българска почва с наст. *-ар* от **цап* ‘козел’ (от рум. *џар*); срв. мак. *цапар* от *цап* диал. ‘козел’ (Иванова 1999: 295).

13.6. **Цапарски(а)** – 1916 г., **4** (2 ж, 2 м); **ЮЗ** 4: Бл 2, Пд 2. Илчев 526 го смята за „разновидност на *Цанàлов* или на *Цампàров*“, които не са сродни с **цап* ‘козел’. Според мене *Цапарски* е паралелно на *Цапаров* (13.5), с наст. *-ски* вм. *-ов*.

13.7. **Цаповски** – 1940 г., 1 (1 м); ЮЗ 1: Сфг 1. Смятам го за вариант на *Цапов* (13.2), разширен с наст. -ски.

13.8. **Цапарева** – 1978 г., 2 (2 ж); СИ 1: Гб 1; ЮЗ 1: Пд 1. Паралелно на *Цапаров* (13.5), с преглас на наст. -ов (> ев).

13.9. **Цапаревски(а)** – 1915 г., 14 (9 ж, 5 м); ЮЗ 14: Бл 11, Пд 1, Сфг 2. Вариант на *Цапарев* (13.8), разширен с наст. ски.

13.10. **Цапарков(а)** – 1901 г., 29 (12 ж, 17 м); СИ 4: Рс 4; ЮЗ 25: Бл 22, Кд 1, Пк 1, Сфг 1. От диал. *цапарко *‘козарче’, с наст. ко от *цапар, срв. *Цапаров* (13.5).

13.11. **Цапелов(а)** – 1965 г., 2 (1 ж, 1 м); ЮЗ 2: Пд 1, Сф 1. На базата на влашко / арум. *цапел, с умалит. наст. -ел (< рум. -el), от *цап (< рум. țap), срв. диал. (Костурско) ца̀пе ‘яре’ (БДиал 8: 322).

13.12. **Цапугева** – 1902 г., 1 (1 ж); ЮЗ 1: Сфг 1. Срв. рум. ФИ *Țăruș*, от *țărîș* ‘козле’, „умалит., липсващо в речниците“ (Jordan 1983: 468), с диал. озвучаване на -к (> -г). В такива случаи българските данни смятаме за принос към румънската антропонимия.

14. ФИ Сапов и Сапов – сродни ли са или не?

14.1. **Сапов(а)** – 1906 г., 74 (40 ж, 34 м); ЮЗ 74: Пз 1, Пд 69, Сфг 4. Илчев 439 го мотивира с ЛИ *Са̀по, „може би от тур. *sap* ‘дръжка на сечиво’ – защитно име по малоценен предмет“. Ковачев не отбел. ЛИ *Са̀по. При Илчев ЛИ *Са̀по е плод на реконструкция на базата на ФИ *Сапов*. А според мене ФИ *Сапов* е от прозвище по асоциация със *cap*, от тур. *sap* ‘дръжка на сечиво’, смислово като *Остенов* (Илчев 370).

14.2. †**Саповев**, липсващо в КА, Илчев 440, Вн, 1940, мотивира с ЛИ **Сап̀ой**, „разширено от *Са̀по*“. Ковачев не отбел. ЛИ *Са̀пой. Относно произхода му срв. рум. ФИ *Săpoi*, от *săpoi*, аугментативно от *sapă* (Jordan 1983: 407) ‘мотика’, което е от средновеков. лат. *sappa* ‘мотика, търнокоп’ и с романски съответствия (Vinereanu 2009: 726).

15. ФИ от *чарпък (и под.) от тур. *çarpık* ‘крив [и т.н.]’.

От тур. *çarpık* ‘крив [и т.н.]’ е заемката в говора на с. Страхилово (Сщ) **ч’ърп̀ук** ‘побъркан човек’ (БДиал 3: 314), с редуцирано *a* (> ъ) в първата сричка и лабиализация на *ь* (> *y*) на мястото на тур. *i* във втората, както в *бъй̀ук* (// *буй̀ук*) за тур. *büük* ‘мустак’. Същата заемка се явява в още 3 варианта в основите на приведените по-долу 3 ФИ.

15.1. **Чарп̀кова** – 1957 г., 2 (2 ж); ЮИ 2: СтЗ 1, Хс 1. От прозвище по външен вид или душевна черта от тур. *çarpık* ‘извит, изкривен, крив, прегърбен’ (ТБР 1962: 97), ‘крив; разкривен; *прен.* преиначен, изопачен; *прен.* неразбран, засегнат’ (АкТБР 265).

15.2. **Черп̀ков(а)** – 1912 г., 19 (10 ж, 9 м); ЮИ 3: Сл 3; ЮЗ 16: См 16. То е вариант на *Чарп̀ков* (15.1) с преглас на *a (> *e*) в позиция след *ч*.

15.3. **Черпоков(а)** – 1906 г., 152 (80 ж, 72 м); СИ 3: Вн 1, Дч 2; ЮЗ 149: Пз 5, Пд 85, См 39, Сфг 20. Илчев 541, Пд, го извежда „от диал. *черп̀ок ‘1.

черпня; 2. чаша за черпене' (?)" . А според мене акцентираното *ò* в неговия състав е „широко *o* (*ò*)“ , характерно за някои родопски говори, съответстващо на общобълг. акцентирано *ъ* от различен произход, в това число и за тур. *ı*, както е в този случай. Т.е. ФИ *Черпòков* е всъщност *Черпòков*, с диал. „родоп. *ò*“ срещу общобълг. *Чарпъков* (15.1), от тур. *çarpık* ‘крив [и т.н.]’. Сrv. идентичното РодИ *Чарпòков*, *Чарпòковска махалò* в с. Момчиловци и *Чарпòковата колиба* (Саламбашев 1976: 171), „от начална форма *Чарпък* от тур. *çarpık* ‘извит, превит, изкривен, крив, прегърбен, наведен; умопобъркан, не на себе си човек; опък човек’“ (Москов 1978: 342).

*

Надявам се покрай конкретния анализ на отделните ФИ да е станало ясно, че както трудно можем да си представим един етимологически анализ без внимателен словообразователен анализ и обратно – словообразователен анализ, пренебрегващ данните за етимологията, така и при ономастичния анализ не може да се разчита на успех, ако не се поставят на първо място проблемите от словообразователно естество. Те, може би като не толкова трудни, както засягащите етимологията, понякога са решавани с лека ръка, срв. *Батчиев* (4), *Торбов* и *Хорбов* (12), *Санов* и *Саноев* (14).

При анализа на ФИ имаме по-голяма възможност, отколкото при ЛИ, да стигнем в крайна сметка до изходно нарицателно. Но за сметка на това ние сме и повече задължени да търсим връзка между фонетичната форма и/или словообразователния строеж на основата, от една страна, и нейната семантика, от друга. А не да прибягваме до прибързана реконструкция на неизвестно досега ЛИ. И доколкото имаме данни и за ареала на разпространение на ФИ, фонетичният (и словообразователният) анализ трябва да е съобразен с особеностите на местния говор, срв. *Черпоков* (15.3). А ако се отнася за ЛИ в основата на ФИ, трябва да се взема под внимание и вероизповедната традиция, срв. *Зеков* (7.8.), *Изевков* (7.4.).

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

АкТБР: *Академичен турско-български речник*. Ред. И. Добрев. София: Рива 2009. [АкТБР: *Akademichen tursko-balgarski rechnik*. Red. I. Dobrev. Sofia: Riva 2009.]

БДиал: *Българска диалектология. Проучвания и материали*. I–XI. София: БАН, 1962–1981. [BDial: *Balgarska dialektologia. Prouchvania i materialii*. I–XI. Sofia: BAN, 1962–1981.]

БЕР 1–8–: *Български етимологичен речник*. Т. I–VIII–. София: БАН, 1971–2017–. [BER 1–8–: *Balgarski etimologichen rechnik*. Т. I–VIII–. Sofia: BAN. 1971–2017–.]

Геров 1–6: Геров, Н. *Речник на българския език. Фототипно изд.* София: Български писател, 1975–1978. [Gerov 1–6: Gerov, N. *Rechnik na balgarskia ezik. Fototipno izd.* Sofia: Balgarski pisatel, 1975–1978.]

Еремия, Косничану 1974: Еремия, А., М. Косничану. *Нуме де персоане*. Кишинэу: Картя Молдовеняскэ. [Eremiya, Kosnichanu 1974: Eremiya, A., M. Kosnichanu. *Nume de personae*. Kishineu: Kartya Moldovenyaska].

Займов 1988: Займов, Й. *Български именник*. София: БАН. [Zaimov 1988: Zaimov, Y. *Balgarski imennik*. Sofia: BAN.]

Иванова 1999: Иванова, О. *Студии од топонимијата и антропонимијата*. Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“. [Ivanova 1999: Ivanova, O. *Studii od toponimiyata i antroponimiyata*. Skopje: IMY „Krstе Misirkov“.]

Илчев 1969: Илчев, С. *Речник на личните и фамилни имена у българите*. София: БАН. [Pchev 1969: Pchev, S. *Rechnik na lichnite i familni imena u balgarite*. Sofia: BAN.]

Ковачев 1995: Ковачев, Н. *Честотно-етимолог. речник на личн. имена в съврем. бълг. антропонимия*. В. Търново: ПИК. [Kovachev 1995: Kovachev, N. *Chestotno-etimolog. rechnik na lichnite imena v savrem. balg. antroponimia*. V. Tarnovo: PIK.]

Ковачев 1999: Ковачев, Н. *Фамилни имена в окръжния град Ловеч до 1980 година*. // СПБО. 4, 7–68. [Kovachev 1999: Kovachev, N. *Familni imena v okrazhnia grad Lovech do 1980 godina*. // SPBO. 4, 7–68.]

Миков 1943: Миков, В. *Произход и значение на имената на нашите градове, села, реки, планини и места*. София: Печатница Хр. Г. Данов-О.О. Д-во. [Mikov 1943: Mikov, V. *Proizkhod i znanenie na imenata na nashite gradowe, sela, reki, planini i mesta*. Sofia: Pechatnitsa Hr. Gh. Danov-O.O. D-vo.]

Младенов 1969: Младенов, М. Сл. *Говорът на Ново село, Видинско. Принос към проблема за смесените говори*. – ТБД 6. София: БАН. [Mladenov 1969: Mladenov, M. Sl. *Govorat na Novo selo, Vidinsko. Prinost kam problema za smesenite govori*. – TBD 6. Sofia: BAN.]

Младенов 1941: Младенов, С. *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*. София: Книгоизд. Хр. Г. Данов-О.О. Д-во. [Mladenov 1941: Mladenov, S. *Etimologicheski i pravopisen rechnik na balgarskia knizhoven ezik*. Sofia: Knigoizd. Hr. Gh. Danov-O.O. D-vo.]

Младенов 1951: Младенов, С. *Бълг. тълковен речник с оглед към нар. говори*. Т. I: А–К. София: ДКП „Дечо Стефанов“. [Mladenov 1951: Mladenov, S. *Balg. talkoven rechnik s ogled kam nar. govori*. T. I: A–K. Sofia: DKP „Decho Stefanov“.]

Москов 1978: Москов, М. *Родопски топоними от турски произход*. // *Български език* XXIII/4, 336–344. [Moskov 1978: Mosko, M. *Rodopski toponimi ot turski proizkhod*. // *Balgarski ezik* XXIII/4, 336–344.]

Петров 1995: Петров, А. *Хърлец (Географско-исторически очерк)*. Изд. „АНПЕТ“ – с. Моравица. [Petrov 1995: Petrov, A. *Harlets (Gheografsko-istoricheski ocherk)*. Izd. „ANPET“ – s. Moravitsa.]

Русинов 1999: Русинов, Р. *По въпроса за произхода на някои фамилни имена*. // СПБО. 4, 102–104. [Rusinov 1999: Rusinov, R. *Po vaprosa za proizkhoda na nyakoi familni imena*. // SPBO. 4, 102–104.]

Саламбашев 1976: Саламбашев, А. *Местните названия в Смолянско*. София: БАН. [Salambashev 1976: Salambashev, A. *Mestnite nazvania v Smolyansko*. Sofia: BAN.]

Селимски 1999: Селимски, Л. *Християнските имена у българските католици. Проблеми на усвояването*. PNUŠ nr 1781. Katowice: Wyd. UŚ. [Selimski 1999: Selimski, L. *Hristiyanskite imena u balgarskite katolici. Problemi na usvoyavaneto*. PNUŠ nr 1781. Katowice: Wyd. UŚ.]

Селимски 2006а: Селимски, Л. *Етюди по бълг. антропонимия. Лични имена*. / *Studia z antroponiiu buig. Imiona chrzestne*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“.

[**Selimski 2006a**: Selimski, L. *Etyudi po balg. antroponimia. Lichni imena./ Studia z antroponimii buig. Imiona chrzestne*. V. Tarnovo: UI „Sv. Kiril i Metodiy“.]

Селимски 2006б: Селимски, Л. *Фамилни имена от Северозап. България. Влашки елемент*. PNUŠ nr 2411. Katowice: Wyd. UŚ. [**Selimski 2006b**: Selimski, L. *Familni imena ot Severozap. Balgariya. Vlashki element*. PNUŠ nr 2411. Katowice: Wyd. UŚ.]

Селимски. Към влашк.: Селимски, Л. Към влашката съставка в българската антропонимия. // *Международна научна конференция „Езици, култури, комуникации“ (8 юни – 9 юни 2017)* (под печат). [**Selimski. Kam vlashk.**: Selimski, L. *Kam vlashkata sastavka v balgarskata antroponimia*. // *Mezhdunarodna nauchna konferentsia „Ezitsi, kulturi, komunikatsii“* (8 yuni – 9 yuni 2017) (pod pechat).]

Селимски 2018: Селимски, Л. Към речника на фамилните имена в България. // *СПБО 15, 27–45*. [**Selimski 2018**: Selimski, L. *Kam rechnika na balgarskite familni imena*. // *SPBO 15, 27–45*.]

Славов 2012: Славов, И. *Личните и фамилни имена (антропонимите) в Ямболска област. Произход и разпространение*. Ямбол: ВилкоМ. [**Slavov 2012**: Slavov, I. *Lichnite i familni imena (antroponimite) v Yambolska oblast. Proizkhod i razprostranenie*. Yambol: VilkoM.]

СПБО: *Състояние и проблеми на българската ономастика*. Ун. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново [SPBO: *Sastoyanie i problemi na balgarskata onomastika*. Un. izd. „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, Veliko Tarnovo.]

ТБР 1962: *Турско-български речник*. Съст. Н. Ванчев и др. София: НИ. [**TBR 1962**: *Tursko-balgarski rechnik*. Sast. N. Vanchev i dr. Sofia: NI.]

Constantinescu 1963: Constantinescu, N. A. *Dicționar onomastic romînesc*, București: Editura Academiei RPR.

Grannes 1980: Grannes, A. *Loan Compounds in Bulgarian Reflecting the Turkish Indefinit Izafet-Construction*, Oslo-Bergen-Tromsø.

Iordan 1983: Iordan, I. *Dicționar al numelor de familie românești*. București. Editura Științifică și Enciclopedică.

Kohlheim 2005: Kohlheim, R. und V. *Familiennamen. Herkunft und Bedeutung*. Mannheim etc.: Dudenverlag.

Rymut 1991: Rymut, K. *Nazwiska Polaków*. Wrocław etc.: Ossolineum.

Selimski 1999: Selimski, L. Z imion chrześcijańskich katolików bułgarskich: *Alfred i Józef*. // *In memoriam Alfredi Zareba et Josephi Reczek*. Prace Komisji Językoznawstwa 51. Kraków, 47–56. [Препеч. в: *Етюдн...* 2006: 166–174].

Škaljić 1973: Škaljić, A. 1973, *Turcizmi u srpsohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*. 3-e izd. Sarajevo.

Vinereanu 2009: Vinereanu, M. *Dicționarul etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*. București: Alcor Edimpex.

СЪКРАЩЕНИЯ НА СЕЛИЩНИ ИМЕНА

Бл Благоевград

Бс Бургас

Вд Видин

Вн Варна

ВТ Велико Търново

Вц Враца
Гб Габрово
Гц Гоце Делчев
Дч Добрич
Кд Кюстендил
Кж Кърджали
Лч Ловеч
Мт Монтана
Ор Оряхово
Пд Пловдив
Пз Пазарджик
Пк Перник
Пл Плевен
Пр Провадия
Пч Петрич
Пщ Пещера
Рз Разград
Рс Русе
Сл Сливен
См Смолян
Сс Силистра
СтЗ Стара Загора
Сф София окръг
Сфг София град
Сщ Свищов
Тщ Търговище
Хс Хасково
Ш Шумен
Яб Ямбол